

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΚΑΙ Η ΜΕΘΟΔΟΣ

Κατ' οὐδεμίαν περιόδον τοῦ βίου του αισθάνεται ὁ ἄνθρωπος τόσον βαθεῖαν τὴν ἀνάγκην, ἵνα κατανοηθῆ ὑπὸ τῶν ἄλλων ὅσον κατὰ τὴν ἐφηβικὴν. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι μόνον διὰ βαθυτέρας τινὸς κατανοήσεως εἶναι δυνατὸν νὰ βοηθήσωμεν τὸν ἐν τῷ γίγνεσθαι τελοῦντα ἄνθρωπον, ὅπως φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα τῆς ἀναπτύξεώς του. Παρὰ ταῦτα πολλὰ συνεργοῦν περιστατικὰ πρὸς δυσχέρασιν, ἀκόμη δὲ καὶ πρὸς παρακώλυσιν τῆς κατανοήσεως ταύτης. Αὐτὸς ἤδη ὁ ἐφηβος κρύπτει ἐναγωνίως τὰς λεπτοτέρας πτυχὰς τοῦ ἐνδομύχου του βίου ἀπὸ τῶν περὶ αὐτόν. Διότι τὸ ἐκδηλότατον γνώρισμα, ὅπερ ἐξαγγέλλει τὴν ψυχικὴν ἀφύπνισιν, δὲν εἶναι ἀποκαλύπτου τὴν ψυχὴν ἀνοιγμα, ἀλλὰ συγκαλύπτουσα αὐτὴν σιωπή. Τὴν παιδικὴν ἀφέλειαν καὶ οἰκειότητα διαδέχεται σιγηλὴ ἐπιφύλαξις καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς πλησιεστάτους, πλήρης δειλίας ὑπεκφυγῆ, φόβος πρὸς ψυχικὴν ἐπαφήν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ παῖς μόνον διὰ τῆς πρὸς τοὺς ἐνήλικας ἀναστροφῆς δύναται νὰ ζήσῃ καὶ δεῖται ἕνεκα τούτου διαρκῶς συμπληρώσεως, διακρίνει τὸν ἐφηβον πείσμων αὐτοτέλεια, ἡ ὁποία πηγάζει ἐξ ἰδίου ἐσωτερικοῦ κόσμου καὶ ἡ ὁποία τὸν πρὸς ἀναστροφήν πόθον αὐτῆς ἱκανοποιεῖ κατ' ἰδίαν ἐκλογὴν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ φαινόμενα τῆς ὠρίμου ἡλικίας ἡ ψυχὴ τοῦ ἄρρενος εἶναι κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην πολὺ μᾶλλον δυσεξερεύνητος καὶ δυσεξεύρετος ἢ ἡ ψυχὴ τοῦ θήλεος. Ὁ ἐφηβος προφυλάττει ἑαυτὸν οἶονεὶ διὰ διπλοῦ θώρακος. Ἀναμφιβόλως πειρᾶται καὶ ἡ ἐφηβος νὰ κρύψῃ τὸν ἐνδόμυχόν της κόσμον πάσῃ δυνάμει· ἀλλὰ παρὰ πάσας αὐτῆς τὰς τέχνας παραβαλλομένη πρὸς τὸν ἐφηβον παραμένει τὸ διαφανέστατον τῶν πλασμάτων, ἡ δὲ «πρὸς συμπλήρωσιν ἀνάγκη», τὴν ὁποίαν ἡ Charlotte Bühler θεωρεῖ ὡς θεμελιῶδες γνώρισμα τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας κατ' ὄλου, εἶναι ἐνταῦθα πολὺ ἰσχυροτέρα παρ' ὅλην τὴν συστολήν τῆς ἐσωτάτης φύσεως.

Ἦ ἀνά χειρας βιβλίον σκοπὴν ἔχει, ἕνα διὰ πλήρους εἰκόνας τῆς ψυχικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας καταστήσῃ δυνατὴν τὴν βαθυτέραν ταύτην κατανόησιν. Παραιτούμενοι ἄλλων σπουδαίων σκοπῶν, τοὺς ὁποίους δύναται νὰ προβάλλῃ εἰς ἑαυτὴν ἢ ψυχολογία, ἐπιθυμοῦμεν νὰ παράσχωμεν ΚΑΤΑΝΟΟΥΣΑΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας (1). Ἐν τῷ βίῳ ἢ πρὸς κατανόησιν βούλησις κατευθύνεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ ὅλῳς συγκεκριμέναις καὶ πραγματικαῖς ἀτομικότητας· ὁ ποιητὴς λ.χ. ἢ ὁ αὐτοβιογράφος εἰσάγει ἡμᾶς εἰς τὴν συναρμογὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀρισμένου τινὸς ἀνθρώπου. Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θέλωμεν ἡμεῖς ἐνταῦθα. Μόνον τύπων θέσιν ἐπέχουσαν γενικὴν εἰκόνα τῆς ἡβῆς καὶ δὴ τῆς εἰς τὴν ἡμετέραν πολιτιστικὴν βαθμίδα ἀνηκούσης δυνάμεθα νὰ σχεδιαγραφήσωμεν. Ἢ εἰς τὴν ὅλῳς ἰδιάζουσαν καὶ ἀτομικὴν περίπτωσιν προσαρμογὴ αὐτῆς τελεῖται διὰ τῆς βαθμιαίας ἐξατομικεύσεως τῶν γενικῶν γνωρισμάτων, ἕως οὗ προσεγγίσωμεν ὅλον ἐν περισσώτερον εἰς τὴν συγκεκριμένην ἀτομικότητα, τὴν ὅποιαν καὶ οὕτως οὐδέποτε κατυρροῦμεν νὰ κατανοήσωμεν ἐντελῶς. Ἢ ἐπιστήμη ὀφείλει νὰ προσέχῃ πάντοτε μᾶλλον εἰς τὴν διὰ τῆς ἐρεύνης ἐξεύρεσιν γενικῶν ἀρχῶν καὶ γενικῶν νόμων τὴν ψυχικὴν οἰκοδομίαν διεπόντων. (1) ποιητὴς καὶ ὁ ἐκ τῆς πράξεως ἀντλῶν ψυχογνώστης ἐφαρμόζουσι ἐξ ἐνστικτοῦ τοιαύτας ἐννοίας. Ἰπάρχει δὲ καὶ ἑν ὀρασις, εἰδὸς τι ὀργάνου πρὸς τὴν καθολικὴν κατανόησιν τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς, ἣτις στηρίζεται ἐπὶ τῆς μυστικῆς ἀναλογίας ὅλων τῶν πλαστικῶν καὶ τῶν τὴν μεταμόρφωσιν ἰθύνοντων νόμων. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῦναντίον ἀνάγκη νὰ παρασκευάσωμεν αὐτοὶ τὰς ἐννοίας, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν ἐννόμους συναρτήσεις τοῦ ψυχικοῦ βίου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον παρίσταται ἀνάγκη εἰσαγωγικῶν τινῶν παρατηρήσεων ὡς πρὸς τὴν μέθοδον ἡμῶν.

Α. «Κατανοοῦσα ψυχολογία» δεῦν ἐν πρώτοις νὰ κέρηται σαφῆ γνῶσιν τῆς ἐννοίας τοῦ κατανοεῖν. Ἢ εἰς τὰς πνευματικὰς

1. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπωμεν : σκοπὸς ἡμῶν εἶναι οὐχὶ ἡ ἀνατομία, ἀλλ' ἡ φυσιολογία, ἢ ἐξελικτικὴ φυσιολογία τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς.

ἐπιστήμας ἰδιάζουσα γνωστικὴ ἐνέργεια, τὴν ὁποῖαν καλοῦμεν κατανόησιν καὶ ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ συγγέεται πρὸς τὴν συμπάθειαν ἢ τὴν ψυχικὴν ὁμοίθειαν, δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἀντίληψιν προσώπων. Δὲν πρέπει ὡσαύτως νὰ ταυτίζωμεν ἀπλῶς αὐτὴν πρὸς τὴν ἐν ἡμῖν διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν ἐπαναλήψεως τῶν βιωμάτων τοῦ ἄλλου ἀναπαγωγὴν, ὡς ἀμέσως μέλλομεν νὰ ἴδωμεν. Κατανοεῖν ἐν γενικωτάτῃ σημασίᾳ ἴσα δύναται πρὸς τὸ πνευματικὰς συναρτήσεις, πνευματικὰ φαινόμενα, ἀντιλαμβάνεσθαι ὡς νοήματος ἐκφραστικὰς ἐν τῇ μορφῇ ἀντικειμενικὸν κῦρος κεκτημένης γνώσεως. Μόνον νοήματος ἐκφραστικὰ πλάσματα κατανοοῦμεν. Διὰ τοῦ γνωρίσματος τῆς νοήματος δηλωτικῆς συναρτήσεως διακρίνεται ἡ γνωστικὴ ἐνέργεια τοῦ κατανοεῖν ἀπὸ τοῦ καταλαμβάνειν καὶ ἐξηγεῖν, ὡς λ.χ. ἀπὸ τῆς αἰτιώδους ἐρμηνείας ἐκ νόμων ἐξωτερικῆς μόνον διαδοχῆς ἢ ἀλληλουχίας (1). Ἡ κατανόησις φαίνεται ὅτι εἰσδύει εἰς τὴν ἐσωτερικὴν συνάρτησιν. Συλλαμβάνει ἀείποτε νόημά τι, τὸ μὲν εἰσδύουσα τρόπον τινὰ εἰς πνευματικόν τι καὶ πληροῦν αὐτὸ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς ζωῆς, τὸ δὲ ἐποικοδομοῦσα ἐπὶ τῶν καθόλου τούτων ἐνεργημάτων τὴν γνῶσιν τοῦ νοήματος τοῦ ἐπὶ μέρους ἐνεργήματος.

Γεννᾶται λοιπὸν νέον ἐρώτημα: τί σημαίνει νόημα καὶ νοήματος περιεκτικὸν ἢ νοήματος ἐκφραστικόν; Καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀπάντησις ἡμῶν θὰ εἶναι γενικωτάτη: **Νόημα κέκτῃται πᾶν ὅ,τι εὐρηταὶ διηρθρωμένον ἐν ἀξιολογικῷ τινὶ ὄλῳ, ὡς συστατικὸν μέλος αὐτοῦ.** Νοήματος ἐκφραστικὴ εἶναι κατὰ ταῦτα διάταξις ἢ συνάρτησις μελῶν, ἅπερ ἀποτελοῦν ἀξιολογικὸν ὄλον ἢ συνεργοῦν εἰς τὴν ἀποτελέσειν ἀξιολογικοῦ ὄλου. Τὰ μέρη, τὰ ἐν τινὶ ὄλῳ διακρινόμενα, τότε μόνον κέκτῃνται νόημα α) ἐὰν τὸ ὄλον τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ ἀξιολογικῆς ἀρχῆς καὶ β) ἐὰν ἡ σύνδεσις τῶν μερῶν π ρ ὀ ς ἀ π ο -

1. Ἰδούς ὡς μεταβῶμεν ἐπὶ τοὺς «γνησίους» αἰτιώδεις νόμους τῆς ἐξ ἀλλήλων διαδοχῆς ἢ ἐσωτερικῆς ἀλληλουχίας, τελεῖται ἐλαφρά τις προσέγγισις πρὸς τὸ κατανοεῖν, ἐφ' ὅσον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νοεῖται τὸ ἀποτέλεσμα ὡς προσοχηματισμένον ἤδη ἐν τῇ αἰτία κατὰ ἔννομα ἀνάγκην ἐν τῇ φύσει τοῦ φαινομένου ἐνυπάρχουσαν.

τ ἐ λ ε σ ι ν τοῦ ὄλου ὀρίζεται ἀκριβῶς ὑπὸ τῆς ἀξιολογικῆς ταύτης ἀρχῆς, ἐὰν συνεπῶς συμβάλλουν ταῦτα εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀξίας καὶ θεωροῦνται μέρη οὐσιώδη, ἀναγκαίαν τινὰ τάξιν ἔχοντα, καὶ οὐχὶ αὐθαιρέτως καὶ κατὰ βούλησιν ἀνταλλασσόμενα. Ἐν γλωσσικῇ τινι προτάσει ἐκάστη λέξις κέκτηται τὸ ἴδιον αὐτῆς ὀρισμένον νόημα, ἡ δὲ ὅλη πρότασις ἔχει πάλιν τὸ νόημα αὐτῆς ἐν τῷ ὄλῳ γνώσεώς τινος ἢ ἀνακοινώσεως, ἄλλαις λέξεσιν ἐφ' ὅσον ἐξετάζεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἢ τῆς ἐπόψεως θεωρητικῆς τινος ἀξίας. Ἐν τῇ μηχανῇ κέκτῃνται τὰ μέρη νόημα καθορισμένον ὑπὸ τῆς καθόλου ἐνεργείας τῆς μηχανῆς. Ἡ ὅλη θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντικατασταθῇ· ἀλλ' ἡ διὰ τὸ ὄλον λειτουργία τῶν καθ' ἑκάστον μελῶν παραμένει κατ' ἀνάγκην. Πρᾶξις τις κέκτηται νόημα ἐὰν τελεῖται κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν πραγματοποίησιν ἀξίας καὶ ἐὰν δύναται νὰ κατανοηθῇ ἐξ ἀξιολογικοῦ τινος ὄλου. Τὰ πλάσματα καὶ οἱ θεσμοὶ πολιτισμοῦ τινος κέκτῃνται νόημα ἐὰν συμβάλλουν εἰς τὸν σύνολον βίον τοῦ πολιτισμοῦ τούτου· ἀποβάλλουν δ' αὐτὸ καὶ καθίστανται ἄλογα μόνις παύσῃ ὁ ὑπὸ τῆς ἀξίας τοῦ ὄλου καθορισμὸς αὐτῶν καὶ ἡ ἀπ' αὐτῆς ἐξάρτησις. Πᾶν ἀξιολογικὸν σύνολον δύναται πάλιν νὰ συναρθρωθῇ ὡς μέλος εἰς ἀνώτερον τι ὄλον (νοήματος ἐκφραστικὸν ἢ τὸ νόημα καταλῶν καὶ διαταρᾶσσον). Καθ' ἑκάστον βιώματα καὶ παθήματα, ἐνέργειαι, στιγμαὶ τοῦ βίου ἔχουν νόημα, ἐφ' ὅσον εἶναι σημαντικὰ διὰ τὸ ὄλον τοῦ βίου. Ἄλλ' ἐὰν καὶ ὁ βίος ὡς ὄλον (π.χ. ὁ βίος ἀνθρώπου τινός) ἐμπορῆται νοήματος, ἐξαρτᾶται ἐκ τούτου, ἐὰν δηλαδὴ ὁ ἀνθρώπινος αὐτός βίος δύναται νὰ νοηθῇ συνηρθρωμένος εἰς τινὰ μεγαλυτέραν κοσμικὴν συνάρτησιν ὡς μέλος αὐτῆς. Ἐν τῇ βαθμολογικῇ ταύτῃ κλίμακι ἀεὶ ἀνωτέρων ὀλοτήτων καταντῶμεν τέλος καὶ εἰς τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο ἀπόλυτον ὄλον, ὅπερ καλοῦμεν κόσμον. Ἐὰν καὶ τὸ ὄλον τοῦτο κέκτῃται νόημα, εἶναι πρόβλημα ὅπερ ὑπερβαίνει τὴν πρὸς ἐρμηνείαν ἢ τὴν πρὸς κατανόησιν ἰκανότητα ἡμῶν. Κεῖται πέρα τῶν κατ' αἴσθησιν ἀνωτάτων ἡμῶν ὀρίων· διὸ καὶ ἀδυνατοῦμεν νὰ ὑψωθῶμεν ὑπὲρ τὸν ἀνθρωπομορφισμόν.

Ἡ γενικωτάτη αὕτη ἐκδοχὴ καὶ διατύπωσις τῆς φύσεως τοῦ νοήματος, τὴν ὅποιαν ἐξελέξαμεν, δὲν στερεῖται σημασίας διὰ τὸν

σκοπὸν ἡμῶν, ὡς ἀμέσως θὰ καταφανῆ. Κατ' ἀρχὰς φαίνεται ὡς εἰ ἡ κατανόησις, περὶ τῆς ὁ λόγος ἐνταῦθα, δὲν ἐξικνεῖτο πέρα τῆς ζωϊκῆς ἐνότητος τοῦ ἀτόμου ὡς ὄλου συσχετίσεως. Ἄλλαις λέξεσι: φαίνεται ὡς ἂν ἔπρεπε νὰ κατανοῇ τις τὸν ἄνθρωπον παντελῶς ἐξ αὐτοῦ καὶ καθ' ἑαυτόν. Ἡ κατανόησις αὕτη θὰ κατωρθοῦτο ἐὰν πᾶν ἐπὶ μέρους στοιχεῖον, πᾶσαν ἐπὶ μέρους πλευρὰν τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ πᾶν πάθημα ἐν αὐτῷ καὶ πᾶσαν συμπεριφορὰν καὶ πράξιν ἠδυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν ὡς νοήματος ἐκφραστικὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀξιολογικὸν σύνολον τῆς ζωϊκῆς αὐτοῦ ἐνότητος ὡς ἀτόμου.

Ὅτι τοῦτο δὲν συμβαίνει ἀποδεικνύεται ἐμμέσως δι' ἐκδήλου γεγονότος. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἦτο τοιοῦτο παντελῶς ἀποτετελεσμένον διηρθρωμένον ὄλον ἢ ἐνιαία ὕψη (Struktur), θὰ ἔπρεπε νὰ κατανοῇ αὐτὸς ἑαυτόν παντελῶς ἐν πάσαις ταῖς ἐκδηλώσεσι τῆς ζωῆς αὐτοῦ. — Ἄλλ' ἡ αὐτοκατανόησις αὕτη εἶναι ἐν πολλοῖς δυσχερεστέρα τῆς κατανοήσεως τῶν ἄλλων. Πρὸς πλήρη κατανόησιν ἀπαιτεῖται ἐποψίς πολὺ εὐρυτέρα τοῦ στενοῦ ὀρίζοντος τοῦ ἰδίου ἐκάστου ἀτομικοῦ βίου. Ἐντεῦθεν συμβαίνει ὅτι ἀνθρώπους ἀνήκοντας εἰς τὸ παρελθὸν κατανοοῦμεν ἄλλως ἢ ὡς αὐτοὶ κατενόησαν καὶ ἠρμήνευσαν ἑαυτοὺς καὶ ἐν πολλοῖς καλύτερον. Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τῆς κατανοήσεως τῶν ἄλλων ἐναντι τῆς αὐτοκατανοήσεως θὰ ἦτο πλήρης, ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ βιώσωμεν τὸν ἐνδόμυχον βίον καὶ τὰς ἐναλλασσοῦσας καταστάσεις τῆς ξένης ψυχῆς οὕτως ἐγγύθεν καὶ πλήρως, ὡς αὕτη βιοῖ ἑαυτήν. Θὰ εἴχομεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅπερ καὶ αὕτη μέτρον ἐσωτερικῆς θεάς, ἐν ᾗ συγχρόνως θὰ κατείχομεν πολὺ εὐρυτέραν ἐξωτερικὴν ἐποψίν. Ἄλλ' ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπεισδύσωμεν τοσοῦτον εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἄλλων, ὥστε νὰ βλέπωμεν τὸν κόσμον διὰ τῶν ἐσωτερικῶν τρόπων τινὰ ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Ἀντὶ τούτου βλέπομεν συνήθως ἡμεῖς συναρτήσεις καὶ σχέσεις ἐξαρτήσεως τοῦ ἁλλοτρίου βίου, τὰς ὁποίας ἀδυνατεῖ νὰ κατίδη ὁ ἄλλος ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βίου. Ὁ ἄλλος βιοῖ περισσότερα, ἄλλ' ἡμεῖς γνωρίζομεν ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους περισσότερα, καὶ διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ συσχετίσωμεν καὶ κατατάξωμεν καλύτερον αὐτοῦ τὸ νόημα τῶν βιώσεων του.

Ἐντεῦθεν συνάγονται δύο μεθοδικῶς πολὺ σπουδαῖα διὰ τὴν ψυχολογίαν ἡμῶν συμπέρασματα.

α) Πρὸς ἀληθῆ κατανοήσιν καὶ ἐρμηνείαν ἀπαιτεῖται γνῶσις παντοειδῶν ἐξ ἀντικειμένου πνευματικῶν συναρτήσεων χωροῦσα πέρα τῶν δεδομένων τῆς ἀμέσου ζωικῆς συνειδήσεως. Ἐπὶ παραδείγματι τὴν ἥβην τότε μόνον δύναται τις νὰ κατανοήσῃ, ἐὰν δὲν τελῆ πλέον ἐν αὐτῇ, ἐὰν γνωρῖζῃ ἤδη τὴν ζωὴν καὶ τὰς μορφὰς αὐτῆς, τοὺς ἱστορικοὺς καὶ κοινωνικοὺς αὐτῆς ὄρους εὐρύτερον ἢ ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τις αὐτὰ ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἥβην ἰδιάζοντος τρόπου τῆς βιώσεως. Ὡσαύτως ἱστορικῆν τινα προσωπικότητα τότε μόνον κατανοοῦμεν, ἐὰν ἀπομακρύνωμεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν αὐτῆς ἐξαρτήσεων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ βλέπωμεν αὐτὴν οὐχὶ ὡς αὐτὴ ἑαυτὴν, ἀποσπασματικῶς καὶ κατ' ἀσυνδέτους στιγμάς, ἀλλ' ὡς ὅλον ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ κοινωνικοῦ αὐτῆς περιβάλλοντος. Ἐν μᾶ λέξει: τὸ ὅλον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δεόν νὰ κατανοηθῇ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι πολὺ εὐρύτερον τῆς ὁλότητος τοῦ κόσμου τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ βιωμάτων καὶ παθημάτων. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐκφράζει τὸ δεύτερον ἡμῶν συμπέρασμα ἀπὸ ἄλλης μόνον ἐπόψεως:

β') Κατανόησις δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς πιστῶς ἀπεικάζουσαν διὰ μεταβιώσεως ἀναπαραγωγὴν τῆς ὑποκειμενικῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν ὑποκειμενικῶν παθημάτων καὶ πράξεων τῆς ψυχῆς ἐκάστης. Τοιοῦτον ἐγχείρημα οὐκ ἔσθη ἐπιτηρημένον νοήματος ἤδη διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν εἶναι κατορθωτόν· οὐκ ἔσθη ἀνάγκη νὰ ταυτισθῇ τις ἐντελῶς πρὸς τὸν ἄλλον. Ἰεραίως πρέπει νὰ προσπαθῶμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς, ἀναπαράγοντες ἐν ἡμῖν, τὸν θεμελιώδη τύπον, ὑφ' ὃν ὑπάγονται τὰ βιώματα καὶ ἡ συμπεριφορὰ ἐν γένει αὐτοῦ, ἵσως ἀνεξέλικτόν τινα βαθμίδα τοῦ πνευματικοῦ βίου. Ἄλλ' ἡ προοπτικὴ αὐτῆ, ἡ ἐπὶ τῆς ἀμέσου αὐτοβιώσεως ἐρειδόμενη, εἶναι πολὺ στενὴ, καὶ ἐὰν ἀκόμη ὑπατεθῇ ὅτι ἔσθη παντελῶς ἰσορροπητὴ εἰς τρίτον τινά. Καταλείπει πλεῖστα ἀσύνδετα, τὰ ὅποια δύναται νὰ ἐρμηνευθοῦν μόνον ἐὰν τις ὑψωθῇ ὑπὲρ

τὸν στενὸν ὀρίζοντα καὶ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦ βιοῦντος ὑποκειμένου.

Ψυχολογία μόνον ἐπὶ τοιαύτης μεταβιούσης ἀναπαραστάσεως τῶν βιωμάτων καὶ παθημάτων τοῦ ἄλλου στηριζομένη θὰ ἦτο περιγραφικὴ ψυχολογία. Θὰ ἀπεμακρύνετο βεβαίως τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἐρεύνης αὐτῆς ἤδη διὰ τοῦτο, ὅτι εἶναι ἠναγκασμένη νὰ ἀναγάγῃ εἰς ἐννοίας καὶ νὰ χαρακτηρίσῃ δι' ὀνομάτων ὅ,τι ὁ βιῶν αὐτὸς βιοῖ καὶ ἐπιτελεῖ ἀπλῶς, χωρὶς νὰ συλλαμβάνῃ αὐτὸ ἐν ψυχολογικαῖς ἐννοίαις. Ἐξ ἄλλου δὲ θὰ περιωρίζετο ἐντὸς ὀρίων διαγραφομένων αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ κατανοῶν θὰ ἀντελαμβάνετο μόνον ὅ,τι ἐν πλῆρει ἐποπτειακῇ ἐναργείᾳ θὰ ἀναπαρίστα τοῦλάχιστον ἐν τῇ ἀναπαραγωγῇ αὐτοῦ φαντασίᾳ. Ἡ ἔλλειψις ὁμῶς τούτων κατὰ τὴν κατανόησιν εἶναι συνήθως μεγάλη. Κατανοοῦμεν καὶ ἄνευ τῆς τῶ πράγματι ἰσομέτρου ἐποπτειακῆς ταύτης διακοσμήσεως, καὶ ἄνευ τῆς διηνεκοῦς ταύτης «ἐρμηνείας ἐκ τῶν ὑποκειμενικῶν βιώσεων καὶ παθημάτων» τῆς ἰδίας ἡμῶν ψυχῆς. Γνωσιολογικῶς θὰ ἠδύνατο νὰ διατυπωθῇ τὸ πρᾶγμα ὡς ἑξῆς: Ἡ γνωστικὴ ἐνέργεια τοῦ κατανοεῖν στηρίζεται οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἐμπειρικοῦ ἀποκλειστικῶς παράγοντος τῶν ἐν ἡμῖν ἀναπαραγομένων περιεχομένων τῶν βιώσεων, ἀλλ' ἐπὶ τύπου θέσιν ἔχουσῶν κατηγοριῶν, ἐπὶ συναρτήσεων ἐκφραστικῶν νοήματος, τὰς ὁποίας ἡ νόησις ἐναποτυποῖ εἰς τὴν κατ' ἐμπειρίαν ὕλην τῶν βιωμάτων τοῦ ἐνδομύχου ἡμῶν κόσμου καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐκ τοῦ χάους τῶν ποικίλων καταστάσεων καὶ συμβαμάτων, ἅπερ ἡ πρὸς κατανόησιν ψυχὴ ἐμφανίζει, ἐξαίρει διατάξεις καὶ συνδέσμους.

Τὸ νὰ ἐκλάβωμεν ὡς κατανόησιν τὴν ἀπλὴν ταύτην ἐναργῶς ἐποπτειακὴν ἀναπαραγωγὴν ἐντὸς ἡμῶν τῆς σειρᾶς τῶν ἐνδομύχων καταστάσεων τρίτου τινὸς εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ ἐρεθισμὸς τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἶναι ἤδη ἀντίληψις. Καὶ κατὰ τὰς δύο περιπτώσεις ἡ γνῶσις στηρίζεται ἐπὶ τῆς συλλήψεως προσδιορισμῶν καὶ συνδετικῶν μορφῶν κεκτημένων δυνάμειν κατηγοριῶν⁽¹⁾.

1. Ὑπὸ τὸν ὄρον κατηγορία ἐνοῶ ἐνταῦθα γενικοῦς συνδετικοῦς τύπους τῆς νόησεως, οἵτινες κέκτηνται δημιουργικὸν κύρος διὰ τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον, τ. ἔ. κύρος ἐμφαίνον τὴν κατὰ νόμους τάξιν αὐτοῦ (ἐνταῦθα τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς πραγματικότητος).

Αἱ κατηγορίαι, δι' ὧν ἐργάζεται ἡ κατανόησις, εἶναι καθορισμοὶ καὶ σύνδεσμοι νοήματος ἐκφραστικοί. Καὶ αὕτη ἡ ἐν ἡμῖν διὰ μεταβιώσεως ἀναπαραγωγή τῶν ἄλλοτρίων βιώσεων ἢ, ὡς λέγει ὁ Wundt, «ἡ ἐκ τῆς ὑποκειμενικῆς βιώσεως ἐρμηνεία», δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐποπτικὴ ἀναπαραγωγή, ἀλλ' ὑπαγωγή εἰς κατηγορίας νοήματος ἐκφραστικάς. Ὅθεν κατανόησις εἶναι κατ' ἐλάχιστον διὰ μεταβιώσεως ἀναπαραστάσις τῶν ἄλλοτρίων βιώσεων κατὰ κατηγορίας ἐσχηματισμένη.

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ κατανόησις καθίσταται εἰς ἡμᾶς τόσῳ εὐκολωτέρα ὅσῳ συγγενεστέρα εἶναι ἡ ὑποκειμενικὴ ἡμῶν ὀργάνωσις πρὸς τὴν ὀργάνωσιν ἢ ὑφὴν ἐκείνου, ὃν πρόκειται νὰ κατανοήσωμεν, δὲν πρέπει νὰ ἀπατά ἡμᾶς. Εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι οἱ εἰς τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον, εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν, εἰς τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἢ εἰς τὸ αὐτὸ γένος ἀνήκοντες ἐλάχιστης μόνον παραλλαγῆς τοῦ ἐνδομύχου αὐτῶν χρῆζουσι, ἵνα γεννηθῇ ἐν αὐτοῖς συνεπαφὴ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἀλλήλων. Ἄλλ' ἡ ἐκ ψυχικῆς ὁμοιότητος πηγάζουσα κατανόησις αὕτη εἶναι ἀβαθὴς καὶ ἐπιπολαία· διότι παραμένει ὑπὸ τὸ ἐξ ὑποκειμένου νόημα καὶ ἐντὸς τῆς προοπτικῆς, πού ἰδιάζουσι εἰς τὸν κύκλον ἀκριβῶς τοῦτον τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐξάρτησις τοῦ εἶναι καὶ τοῦ βιοῦν ἐκ νοήματος ἐκφραστικῶν συναρτήσεων ἐπέκεινα τοῦ ὑποκειμένου χωρουσῶν οὐδέποτε γίνεται ἀντιληπτὴ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον. Ἐὰν ἦτο ἀληθές ὅτι μόνον τὸ κατὰ περιεχόμενον συγγενές κατανοοῦμεν, οὐδέποτε θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν ὅ,τι δὲν ἐβιώσαμεν ἀκόμη πραγματικῶς. Ἀντιτάσσουσι εἰς ταῦτα ὅτι ἡ ἐρμηνεύουσα ἡμῶν φαντασία φέρει ἡμᾶς πέρα τῶν ὀρίων τούτων. Τοῦτο εἶναι ἀληθές. Ἄλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς φαντασίας θὰ παρέμενε πρόβλημα, ἐὰν καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντιληπτικὸν ὄργανον δὲν ἐτέλει ὑπὸ συναρτήσεως νοήματος ἐκφραστικάς ἐκτὸς καὶ ἐπέκεινα τοῦ ἀτόμου ἰσχυούσας, αἵτινες δεσπόζουσι τοῦ ἐξ ἀντικειμένου πνευματικοῦ βίου καὶ πρὸς τὰς ὁποίας συγκρινόμενος ὁ πραγματικὸς ἡμῶν ψυχικὸς βίος δὲν ἀποτελεῖ παρά εἰδικὴν μόνον περίπτωσιν. Καὶ ἐγὼ — ἡ πραγματικὴ μου ψυχικὴ ὑπαρξις καὶ ἡ κατανοοῦσα φαντασία μου — τελῶ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ καθ' ἕκαστον ἀτόμου ἰσχυόντων νοήματος παραστατικῶν νόμων. Ὅσῳ

δὲ πλείονα συναντιλαμβάνομαι ἐξ αὐτῶν, τόσῳ ἢ περιοχῇ τοῦ εἰς ἐμὲ καταναητοῦ καθίσταται εὐρύτερα. Ταύτων οὕτως ἐχόντων δέον νὰ παραλλάττω τὴν ἐμὴν ἀτομικότητα κατὰ νόμους οὕτω καὶ οὕτω νὰ προσαρμολῶ τὸ βλέμμα, ὥστε ἡ ξένη ἀτομικότης καὶ ἡ κατάστασις αὐτῆς νὰ καθίστανται διὰ τὴν ἐμὴν γνῶσιν εἰδικαὶ περιπτώσεις, ὑποκειμεναὶ ὡσαύτως εἰς τοὺς νόμους ἐκείνους.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ὅστις τελεσιουργεῖται ἐν μέσῳ ἐπέκεινα τοῦ ἀτόμου χωρούσης καὶ ὑπὸ νόμους τελοῦσης ὁλότητος τοῦ πνεύματος, ἐξαιρόμεθα ὑπὲρ τὴν ἀπλήν ἀτομικότητα τοῦ ἄλλου. Οὐσιῶδες φυσικὰ μέρος τῆς γνωστικῆς ἡμῶν ἐνεργείας ἀποτελεῖ ἡ ἀναπαράστασις τοῦ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ τούτῳ ἰδιορρυθμοῦ, ὥστε νὰ γίνεται εἰς ἡμᾶς πλαστικῶς ἐναργὲς (περιγραφικὴ ψυχολογία). Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου συναντιλαμβάνεται ὁ ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ κατανοῶν καὶ τοιαύτας ἐτι συναρτήσεις, τῶν ὁποίων δὲν ἔχει συνειδήσιν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑποκειμενὸν (κατανοοῦσα, ἐρμηνεύουσα ψυχολογία ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ). Διότι ὑπάρχουν ὑπεριδρυμέναι νοήματος ἐκφραστικαὶ ὁλότητες, αἵτινες ὀρίζουν τὸν ὑποκειμενικὸν βίον, χωρὶς αὐταὶ νὰ περιλαμβάνωνται εἰς τὴν κατ' αἴσθησιν πείραν τοῦ ὑποκειμένου.

Τὸ γεγονός τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν προσέσχον μέχρι τοῦδε, θὰ σαφηνίσωμεν διὰ δύο παραδειγμάτων. Τούτων τὸ μὲν πρῶτον ἐλήφθη ἐκ τοῦ λεγομένου βιολογικοῦ πεδίου, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἱστορικοῦ βίου. Ἐάν ἔργον τῆς ψυχολογίας ἦτο μόνον ἡ περιγραφή τοῦ ἐν τῇ ἀτομικῇ συνειδήσει βιουμένου, ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα: «Διατί παίζει ὁ παῖς» θὰ εἶχεν ἀπλῶς οὕτω: «Διότι εὐχαριστεῖται». Διότι τὸ καθαρῶς ὑποκειμενικὸν (βιωθὲν) νόημα τῆς παιδιᾶς ἐν τούτῳ μόνον συνίσταται. Περὶ τοῦ ἰδιάζοντος τύπου καὶ τῆς ἰδιαζούσης φορᾶς (σκοποῦ) τῆς πρὸς παιδιὰν ὀρμῆς δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἄλλη «θεωρία». Εὐθὺς δ' ὅμως ὡς εἴπωμεν, ἐν τῷ πνεύματι λ.χ. τῆς θεωρίας τοῦ Karl Groos: ὁ παῖς παίζει, ἵνα ἀσκήσῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐνεργειῶν σημαντικῶν διὰ τὸν μέλλοντα βίον αὐτοῦ, ὑπερβαίνομεν κατὰ πολὺ ὅ,τι ἐβιώθη πραγματικῶς κατὰ τὴν παιδιάν. Τὰ «ἵνα» τοῦτο δὲν εἶναι ἀκόμη συνειδητὸν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδός. Ἐνταῦθα ἔχομεν ὑπερχωροῦσαν νοήματος ἐκφραστικὴν συνάρτησιν, ὑπερβάλλουσαν

τὴ κατ' ἀρχὰς τὸ ἀμέσως μόνον βιωθῆν. Ἡ προσθήκη τῆς ἐριμηνείας ταύτης ἐλήφθη ἐκ τῆς γνώσεως ἐπέκεινα τοῦ ἀτόμου μεταγυσοῦν πνευματικῶν συναρτήσεων.

Ἐσαύτως ἡ πραγματικὴ εἰκὼν χρονικῆς τινος περιόδου, ἡ νοοτροπία αὐτῆς καθόλου, ὁ τρόπος τοῦ οἰκονομικοῦ αὐτῆς βίου, αἱ κοινωνικαὶ μορφαί, εἶναι πέρα τοῦ ἀτόμου χωροῦντα νοήματος ἐκφραστικὰ πλάσματα. (1) καθ' ἕκαστον μετὰ τοῦ ὑποκειμενικοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἀποτελεῖ μόριον μόνον, ἐξηρητημένον μέλος τοῦ ἀντικειμενικοῦ τούτου πνεύματος. Τὸ διατὶ σκεπτόμεθα ὡς σκεπτόμεθα, θέτομεν οἶας καὶ ὄσας θέτομεν ἀξίας, πράττομεν ὡς πράττομεν, δὲν δυνάμεθα εἰς αἰῶνα τὸν ἀπαντα νὰ παραγάγωμεν ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀτόμου. Τούναντίον ἐξαρτώμεθα κατὰ μέγα μέρος καὶ σχηματιζόμεθα ἐκ σταθεροῦ συνόλου ἐπέκεινα τοῦ ἀτόμου χωροῦντων πνευματικῶν πλάσμάτων (οἶα ἡ οἰκονομία, ἡ ἐπιστήμη, τὸ κράτος, ἡ ἠθικότης, ἡ θρησκεία τοῦ ἐκάστου πολιτισμοῦ), ἀπερ κατακυριεύουν ἡμῶν, κατευθύνουν καὶ ἐν ἑαυτοῖς συλλαβόντα περιέχουν. Τὸ νόημα τῶν ὑπεριδρυμένων τούτων πνευματικῶν δυνάμεων δὲν ζῆ ἐν ἡμῖν παντελῶς συνειδητὸν ἐκ τῶν προτέρων. Ἀναβιβάζεται εἰς τὴν συνείδησιν μόνον διὰ νοητικῆς ἐργασίας φιλοσοφικῆς καὶ ἱστορικῆς, καὶ δι' αὐτῆς δὲ μόνον ἐν μέρει. (2) τι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον διασαφούμεν ἐν τῷ νῷ εἶναι ἐπέκεινα τοῦ ὑποκειμένου μετάγον νόημα, τὸ ὅποσον σκιαγραφεῖται καὶ ἀντανανκλάται κατὰ βαθμίδας ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ βιώσει. Τὸν ἄνθρωπον ἐποχῆς τινος κατανοοῦμεν μόνον ἐὰν ἱστάμεθα τισοῦτον ὑπὲρ αὐτόν, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ συγκρίνωμεν τὰ ὑποκειμενικὰ βιώματα αὐτοῦ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ νόημα πρὸς τοῦτο τὸ ἀντικειμενικὸν νόημα.

Ἡ ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τῆς ἡβῆς ἐφαρμογὴ εἶναι συμπαρῆς καὶ αὐτόδηλος. Καὶ αὕτη μέρος μόνον τοῦ ἔργου αὐτῆς ἐπιτελεῖ, ἐφ' ὅσον περιγράφει ὅ,τι πραγματικῶς τελεῖται ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἐφήβων ὡς σειρὰν καὶ διαδοχὴν καταστάσεων. Οὐδ' ἐπιτρέπεται νὰ περιορισθῇ κἂν εἰς τὰς ὑποκειμενικὰς νοήματος ἐκφραστικὰς συναρτήσεις, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ ἴδιος αὐτῶν συνειδητὸς βίος. Ἀλλὰ δεόν νὰ ἐμβάλῃ αὐτὰς μετὰ τῶν βιώσεων τούτων ἐντὸς τῶν ὑπερκειμένων νοήματος δηλωτικῶν ὁλοτήτων, ἀπὸ τῶν ὁποίων

μόνον κατανοοῦνται πλήρως ὡς μέλη ἐξ αὐτῶν ἐξαρτώμενα.

Β. Ἐντεῦθεν ἀγόμεθα εἰς νέαν τινὰ θεμελιώδη ψυχολογικὴν ἔννοιαν. Ἐλέγομεν ὅτι μόνον τὸ εἰς ἀξιολογικόν τι ὄλον ὡς συστατικὸν αὐτοῦ μέρος συνηρθρωμένον εὐρίσκεται ἐν συναρτήσει νοήματος ἐκφραστικῇ. Ἄλλ' ὁ ψυχικὸς βίος ὡς τοιοῦτος δὲν εἶναι ὄλον καθαρῶς ἰδεατὸν, ἀλλὰ τμῆμά τι τῆς πραγματικότητος, συνδεδεμένον πρὸς χωρὸν καὶ χρόνον. Ἐὰν τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς πραγματικότητος μέλλῃ νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς συναρτήσεις νοήματος ἐκφραστικὰς, δέον νὰ θεωρήσωμεν τὴν καλουμένην ψυχὴν ὡς ζωϊκὸν πλάσμα, ὅπερ φύσει τείνει πρὸς πράγματα σὶν ἀξιάων. Τοιοῦτον πλάσμα ἐν γενικωτάτῃ ἔννοια ὀνομάζομεν ὕφην (Struktur), σύστημα, ἐνιαίαν ὀργανικὴν ὁλότητα. Διηρθρωμένην δὲ κατασκευὴν ἔχει ἢ ἄλλως ὕφῃ εἶναι πλάσμα τι τῆς πραγματικότητος, ἐὰν ἀποτελῇ ὄλον τι, ἐν τῷ ὀποίῳ ἕκαστον μέρος καὶ πᾶσα ἐπὶ μέρος λειτουργία ἐπιτελεῖ ἐνέργειαν σημαντικὴν διὰ τὸ ὄλον, καὶ δὴ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἢ τε ὕφῃ καὶ ἢ ἐνέργεια ἕκαστου μέρους νὰ ἐξαρτῶνται πάλιν ἐκ τοῦ ὄλου καὶ κατ' ἀκολουθίαν μόνον ἐκ τοῦ ὄλου νὰ εἶναι κατανοητά. (1) Ἡ κατανοοῦσα ψυχολογία δέον νὰ ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς προϋποθέσεως, ὅτι τὰ ὑποκείμενα αὐτῆς κέκτῃνται τοιαύτην τινὰ ἐνιαίαν ὕφην καὶ διάρθρωσιν. Ὡς ἐν τῷ φυσικῷ ὀργανισμῷ ἕκαστον μὲν ἐπὶ μέρος ὄργανον ἐξήρηται ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ ὄλου, τὸ δὲ ὄλον ὑφίσταται μόνον διὰ τῆς συνεργείας πασῶν τῶν ἐπὶ μέρος ἐνεργειῶν, οὕτω καὶ ὁ ψυχικὸς βίος ἀποτελεῖ τελολογικὴν συνάρτησιν, ἐν τῇ ὀποία πᾶσα μὲν ἐπὶ μέρος πλευρὰ μόνον ἐκ τοῦ ὄλου κατανοεῖται, ἢ δὲ ἐνότης τοῦ ὄλου ἐρείδεται ἐπὶ τῶν διηρθρωμένων ἐπὶ μέρος ἐνεργειῶν τῶν καθ' ἕκαστον λειτουργιῶν. Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὴν θεμελιώδη μεθοδολογικὴν προϋπόθεσιν, τὴν διέπουσαν τὴν ψυχολογίαν ἡμῶν, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν

1. (1) ὁρισμὸς οὗτος ἰσχύει διὰ τε τὸν φυσικὸν καὶ τὸν πνευματικὸν ὀργανισμόν, ὡς πρὸς δὲ τὸν τελευταῖον τοῦτον διὰ τε τὸ πέρα τοῦ ἀτόμου χωροῦν ἱστορικὸν πνεῦμα καὶ διὰ τὴν ἀτομικὴν καὶ ἰδίαν οὖσαν ζωικὴν ἐνότητα κατ' ἀκολουθίαν λοιπὸν καὶ διὰ τὴν ψυχοφυσικὴν ζωικὴν ἐνότητα. Διακριτέον πρὸς τούτους ἀπὸ τῆς συνόλου ὕφης ἢ τῆς καθόλου ἐνιαίας ὀργανικῆς ὁλότητος τὰ ἐν αὐτῇ ἐνεργὰ ἐπὶ μέρος συστήματα.

αὐτὴν καὶ ψυχολογίαν ὀρμωμένην ἀπὸ τοῦ ψυχικοῦ ὡς
 συνηθρωμένου ἐνιαίου ὄλου, ἀπὸ τῆς ψυχῆς ὡς ὑφῆς
 (Strukturpsychologie). Τοῦ ὀνόματος τούτου γίνεται συνήθως
 χρήσις πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ψυχολογικῶν ἐκείνων ροπῶν,
 αἵτινες ἀσχολοῦνται περὶ τὴν ἔρευναν ἐπὶ μέρους ψυχικῶν συ-
 στημάτων (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ψυχολογίαν τῶν ὡς ἀτόμων λαμ-
 βανομένων στοιχείων). Ἄλλ' εἶναι αὐτονόητον ὅτι τὰ καθ' ἕκα-
 στον ψυχικὰ πλάσματα μετέχουν τοιαύτης ἐνιαίας ὑφῆς μόνον ἐφ'
 ἕσον καὶ τὸ ὄλον εἶναι ἐνιαία διηθρωμένη ὁλότης καὶ ἀποτελεῖ
 συνεπῶς συνηθρωμένην ὁλοσχερῆ ἐνότητα. Κατὰ ταῦτα
 ψυχολογία ἀπὸ τῆς ψυχῆς ὡς ὑφῆς ὀρμω-
 μένη εἶναι πᾶσα ψυχολογία, ἥτις κατα-
 νοεῖ τὰ καθ' ἕκαστον ψυχικὰ φαινόμενα
 τὰ μὲν ἐκ τῆς ἀξιολογικῶς καθωρισμέ-
 νης θέσεως αὐτῶν ἐν τῷ ἐνιαίῳ ὄλω, τὸ δὲ
 ἐκ τῆς σημασίας αὐτῶν διὰ τὰ τοιαῦτα
 συνολικὰ συστήματα ἐνεργείας.

Θὰ ἠδύνατό τις νὰ φαντασθῆ ὅτι τοιαύτη ψυχολογία συνί-
 σταται εἰς τὴν ἀπόπειραν τῆς κατανοήσεως ὄλων τῶν βιωμάτων
 καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἐνεργημάτων, ὅσα τελοῦνται ἐν τῷ ἀτόμῳ
 ἑκάστῳ, ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τῆς ἐκάστοτε ἀποτελεσθείσης
 ψυχικῆς ὑφῆς, ὡς εἰ δηλ. ἢ καθ' ἕκαστον ψυχῆ ἐνοεῖτο ὡς πλα-
 σθεῖσα πρὸς πραγματοποίησιν τῆς μοναδικῆς ἀξίας τῆς αὐτοσυν-
 τηρησίας καὶ τοῦ πλουτισμοῦ ἑαυτῆς. Βεβαίως ἡ ψυχολογία δέον
 τὸ κέντρον αὐτῆς νὰ διαβλέπη πάντοτε ἐν τῷ ἔργῳ τῆς κατανοήσεως
 τοῦ ὑποκειμένου ὡς ταιούτου. Ἄλλ' ἢ καθ' ἕκαστον ψυχῆ
 δὲν εἶναι οὕτως ἀσθηρῶς ἀποτετελεσμένη καὶ πάντοθεν ἐν ἑαυτῇ
 ἀπεστραμμένη ὑφή. Παραβλέπομεν τὸ γεγονός ὅτι πολλὰ τῶν
 ἐν αὐτῇ τελουμένων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναχθοῦν εἰς τὴν ὑπο-
 κειμενικὴν ταύτην νοήματος ἐκφραστικὴν συνάρτησιν (διὰ τὸν
 λόγον π.χ. ὅτι ἔρχονται τυχαίως ἐξωθεν ἢ παραμένουν μεμονω-
 μένα, ὡς κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ὄνειρα ἡμῶν)· διὰ τούτων φαίνομεν
 τὰ «κατώτατα κατ' αἴσθησιν ὄρια.» Ἄλλὰ πολλῶ σπουδαιότερον
 εἶναι ὅτι καὶ αὐτῇ ἡ ἀτομικὴ ψυχικὴ ὑφή κεῖται ἐναποτεθημένη
 ἐντὸς μεγαλυτέρων νοήματος ἐκφραστικῶν κατασκευῶν, αἱ ὅ-

ποῖαι ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποτελουμένης συναρτήσεως ἀνέρχονται μέχρι τοῦ ἐξ ἀντικειμένου πνευματικοῦ ὄλου τοῦ διὰ τῆς ἱστορίας ἀποτελεσθέντος κοινωνικοῦ κόσμου. Μόνον ἀπὸ τῆς ὑπερκειμένης ταύτης τελολογίας λαμβάνουν πολλὰ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ καθ' ἕκαστον τελουμένων τὸ νόημά των, ἔστω καὶ ἐὰν τὸ νόημα τοῦτο οὐδὲως βιοῦται ἀκόμη ὑποκειμενικῶς ἢ ἀνταυγάζεται καὶ ἀντικατοπτρίζεται μόνον ἑλλειπῶς καὶ οὐχὶ ἰσομέτρως πρὸς τὸ σύνολον αὐτῆς περιεχόμενον.

Ἐὰν ἡ ψυχὴ ἀπέτελει ἐν παντὶ καιρῷ ἐνιαίαν ὕφην παντελῶς ἀπεστραμμένην ἐν ἑαυτῇ, ἔδει ὁ καθ' ἕκαστον νὰ δύναται νὰ κατανοῇ ἐκάστοτε πλήρως αὐτὸς ἑαυτόν. Ἀλλὰ διηκριβώσαμεν ἤδη ὅτι τοῦτο δὲν συμβαίνει. Καὶ ὁ βίῶν αὐτὸς κατανοεῖ ἑαυτόν μόνον ἐξ εὐρυτέρων συναρτήσεων ἢ ὀλοτήτων, αἵτινες ὑπερέχουν αὐτοῦ, ἐκτεινόμεναι πέρα τῆς ὑποκειμενικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως. Ὅσα περισσότερον εἰσδέχεται ταύτας ἐν ἑαυτῷ ὑπὸ μορφήν προϊόντας πνευματικοῦ βίου καὶ λαμβάνει συνείδησιν αὐτῶν, τόσα δαψιλεστέρα ἀποβαίνει ἢ ὑπ' αὐτοῦ κατανόησις ἑαυτοῦ. Καὶ τρίτος ἀκόμη δὲν θὰ κατενόει αὐτόν, ἐὰν ἐπειρᾶτο νὰ ἀναπαραγάγῃ ἀπλῶς ἐν ἑαυτῷ ὅ,τι ὑποκειμενικῶς συμβαίνει ἐν ἐκείνῳ, ἢ ἐὰν ἐλάμβανε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὡς διηρθρωμένον τι ὄλον ὅλως μεμονωμένον καὶ ἀνεξάρτητον. Ἰσὺναντίον δέον αἱ νοήματος ἐκφραστικαὶ ὀλοότητες, ἀφ' ὧν κατανοεῖται αὕτη, νὰ εἶναι αἰεὶ ὑπέρτεραι, τὰ τελολογικὰ συστήματα τοῦ πνεύματος νὰ εἶναι πάντοτε ὑπερκειμένα, ἵνα γίνεται καταληπτὴ ἢ σύγκλωσις καὶ ἐναπόθεσις τῆς ἀτομικῆς ψυχικῆς ὕφης ἐντὸς πνευματικῶν ὄλων πέρα τοῦ ὑποκειμένου χωροῦντων. Τὴν ἐκβασιν ταύτην ὑπὲρ τὸ ἐν τῇ ἀτομικῇ συνειδήσει παρὸν περιεχόμενον διασαφουῖμεν βαθμηδόν, διαπερῶντες κατὰ σειρὰν τοὺς κύκλους ἢ τὰ στρώματα, ἅπερ διανοίγονται ὅσα μᾶλλον διὰ τῆς ἀπὸ τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν ὀρμωμένης ψυχολογίας ἡμῶν ἐμβάλλομεν τὴν ψυχὴν ἐκάστην ἐντὸς τῆς συναρτήσεως τοῦ πνευματικοῦ καθόλου. Τὰ στρώματα ταῦτα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1. Ὅ,τι εἶναι παρὸν ἐν τῇ ἀτομικῇ ψυχῇ ἐν μορφῇ ἀμέσων βιωμάτων οὔτε τὴν ὀλοσχερῇ κατανόησιν ἡμῶν αὐτῶν καθιστᾷ δυνατὴν οὔτε πρὸς κατανόησιν τῶν ἄλλων ἀρκεῖ, ἐὰν τρίτος τις ἀναπαραγάγῃ αὐτὰ μεταβιῶν ἐν ἑαυτῷ μεθ' ὅσης

ἀκριβείας καὶ πίστει ἀπεικονίζει ἡ φωτόγραφικὴ μηχανή. Οἱ τελειόφρονοι τοῦ καθηγητοῦ Goldhacker ἀπέρριψάν ποτε τὴν προτροπὴν, ὅπως συνθέσουν μᾶλλον προσωπικὴν βιογραφίαν ἑαυτῶν, προβαλόντες ὅτι ἐφροβούντο μὴ ἀποκαλύψουν ὑπὲρ τὸ δέον τὸν ψυχικὸν αὐτῶν κόσμον. «Γόττε ἀφήσατε» ἀπήντησεν ἐκεῖνος. «Ὅ,τι δυνατὸν νὰ μοι εἴπητε περὶ ὑμῶν αὐτῶν δὲν ἔχει δι' ἐμὲ ἐνδιαφέρειν». Πράγματι, πᾶσαι αἱ αὐτοερμηνεῖαι τοῦ ἀνθρώπου στηρίζονται ἐπὶ προοπτικῆς πολὺ περιορισμένης· ἰδίᾳ δ' ὁμοῦ αἱ τοῦ ἐφήβου. Φυσικᾶ εὐρίσκεται πλησιέστερον πρὸς ἑαυτὸν παντὸς ἄλλου ἕξωθεν θεωμένου αὐτόν. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος μόνον τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κίνησιν βλέπει. Ἐἰς αὐτὸν κατανοητὸν εἶναι ἐν πρώτοις μόνον ὅ,τι βιωτὸν ὡς συνειδητὴν συνάρτησιν. Ἄλλ' οὔτε ὁ ἰδιάζων εἰς αὐτὸν χαρακτήρ τῆς φύσεως αὐτοῦ οὔτε αἱ βαθύτεραι συνάρτησεις τῶν ἐλατηρίων αὐτοῦ εὐρηνται ἐν τῷ φωτεινῷ τούτῳ στρώματι. Ἐκαστος κατανοεῖ σαφέστατα ἐν ἑαυτῷ ὅ,τι προσλαμβάνει τὴν σαφῶς συνειδητὴν μορφήν τοῦ ἀναλογισμοῦ τῆς σχέσεως τῶν μέσων πρὸς τὴν σκοπὴν. Τοιοῦτος τρόπος — ὁ Max-Weber καλεῖ αὐτὸν τὸ κατὰ λόγον σκόπεμον — παρέχει τὴν εὐνοικωτάτην περίπτωσιν πρὸς τὴν κατανόησιν.

Ἡ ἐκ τῆς ὀργανικῆς ὁλότητος ἀπορρέουσα ἐνότης μεταξὺ τοῦ δεδομένου σκοποῦ καὶ τῶν πρὸς τοῦτον ἀπαιτουμένων μέσων, ἀπερτελοῦν καθωρισμένα κατὰ αἰτιώδη νόμον, εἶναι ὡς πρὸς τὸ νόημα αὐτῆς ὅλως ἐναργής. Ἐὰν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἦτο μόνον τοιαύτη κατὰ λόγον συνάρτησις, ὡς τινες τῶν ὀπαδῶν τῆς διαφωτίσεως ἐδέχοντο καὶ ἀκόμη δέχονται, τότε ἡ πνευματικὴ ὑφή, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ καθ' ἕκαστον άτομον, θὰ ἦτο εὐκάλον νὰ κατανοηθῆ μέχρι τοῦ βάθους αὐτῆς. Ἄλλ' ἤδη τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ πόθεν ἡ **Ο Ἔ σ ι ς** αὐτῆ τοῦ σκοποῦ (ἣν ἐδέχθημεν πρὸ μικροῦ ὡς τι «δεδομένον») ὀδηγεῖ εἰς βαθύτερα ἐλατήρια. Πολλάκις τὴν ἐν ταύτῃ ἐκδηλουμένην «ἀξιολογικὴν κατεύθυνσιν» δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν περαιτέρω ὅτε ἀποτελοῦσαν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχουσαν καὶ πρωτογενῆ ροπὴν καὶ κατεύθυνσιν αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀτόμου. Μόνον τὰ κατ' ἐπιπολὴν ἐλατήρια ἡμῶν, οἱ κατὰ τύχην σκοποὶ ἡμῶν δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς ἐξωτερικὰ ἀποκλειστικῶς περιστατικά. Ἄλλ' ἡ ἀπόπειρα πρὸς διαπέρασιν τοῦ κατ' ἐπι-